

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალხანაშვილი, ნ. (2012). *ეკოლოგიური ტურიზმი*. მე-2 გადამუშავებული გამოცემა. თბილისი: უნივერსალი.
2. ბუნებაზე დაფუძნებული ტურიზმი. (2020). კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი. <https://rec-caucasus.org/wp-content/uploads/2020/12/A5-Broshura-Print.pdf>
3. დევაძე, ა., და გრძელიშვილი, ნ. (2012). ტურიზმი საქართველოში - არსებული მდგომარეობა, პრობლემები და პერსპექტივები. მონოგრაფია. თბილისი.
4. მეტრეველი, მ. (2008). ტურიზმი და გარემოს დაცვა: ეკოტურიზმის საფუძვლები. თბილისი: ილიას უნივერსიტეტი.

**Development of ecotourism in the nature reserves of Georgia
in the surroundings of Kisiskhevi**

Davitashvili Magda, Margalitashvili Darejan, Nadiradze Tamar, Zuroshvili lamara, Azikuri Gela

Summary

Important resources for the development of ecotourism in Georgia are: interesting tourist routes, rich traditions of hospitality, historical monuments, rich and beautiful nature. The work reviews the statistical data concerning ecotourism in the nature reserves of Georgia, as well as to study the cliff-hanging complex in Kisishkevi, its popularization and the determination of approximate hiking trail routes to said complex for ecotours.

Key words: *ecotourism, nature reserves, footpaths, condamian caves.*

**კურორტ ბეშუმის ტურისტთა გამტარობის პოტენციალი და მასთან
დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემები**

მერაბ ფუტყარაძე, ლანდა ფუტყარაძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი: მსოფლიოს მასშტაბით მთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური დონის ასამაღლებლად არსებითი მნიშვნელობა ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებას გააჩნია. გამომდინარე აქედან, საქართველოს მთიანეთის მდგრადი განვითარების ერთ-ერთ მიმართულებას ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ათვისება წარმოადგენს, მაგრამ მის გამოყენებასთან დაკავშირებულია რიგი პრობლემები. ამ მიმართებით, შესწავლილია კურორტ ბეშუმის ტურისტთა გამტარობის პოტენციალი და მასთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემები. დადგენილია კურორტზე ტურისტთა დინამიკის თავისებურებები სეზონის განმავლობაში და მისი შესაბამისობა არსებულ ინფრასტრუქტურასთან. გარკვეულია ბუნებათსარგებლობასთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემები და დასახულია კურორტის შემდგომი განვითარების პერსპექტივები. ჩატარებულ კვლევას მთიანი აჭარის მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებასა და ეკოლოგიური მდგომარეობის შეფასებაში ექნება, როგორც შემეცნებითი, ისე გამოყენებითი მნიშვნელობა.

საკვანძო სიტყვები: რეკრეაცია, კურორტი, რესურსი, ტურისტი, ეკოლოგია

ძირითადი ნაწილი

საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სექტორს ტურიზმი წარმოადგენს, რომელზეც მოდის ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქციის თითქმის

20%. ცნობილია, რომ ტურიზმის განვითარებას ძირითადად ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსები განსაზღვრავს, ხოლო მათი რაციონალური გამოყენების ტერიტორიული ორგანიზაცია ადგილობრივი ორგანოების მოქნილი მარკეტინგისა და მენეჯმენტის პოლიტიკასთან არის დაკავშირებული. მსოფლიოს მასშტაბით მთიანი რაიონების სოციალურ-ეკონომიკური დონის ამაღლება გარკვეულწილად ტურისტულ მეურნეობაზეა დამოკიდებული, ხოლო მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად საჭიროა, როგორც ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება, ისე ტურიზმის განვითარების მწყობრი პოლიტიკა [Dornier, et al, 2018; Milijic, et al, 2017; Milicevic, et al, 2019; Richins, 2016]. აღნიშნული მიმართულებით საქართველოში ჩატარებულ კვლევებს [ბახტაძე, 2019; ბერიძე, 2016; პავლიაშვილი, 1991; Putkaradze, et al, 2019; Putkaradze, et al, 2022; Salukvadze, et al, 2019] აქვს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობა. საკითხი იმდენად აქტუალურია, რომ ტურიზმის განვითარება ხშირ შემთხვევაში მიმდინარეობს არარაციონალური ბუნებათსარგებლობის ძირითადი პრინციპების გაუთვალისწინებლად, სადაც ადგილი აქვს ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუარესებას. არსებული პრობლემა კიდევ უფრო მეტი სიმძაფრით ვლინდება მთიან რეგიონებში, სადაც ბუნებრივი გარემო სამეურნეო საქმიანობისადმი ნაკლებ მდგრადობით გამოირჩევა. გამომდინარე აქედან, წინამდებარე ნაშრომში შესწავლილია კურორტ ბემუმის ტურისტთა გამტარობის პოტენციალი და მასთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემები.

კურორტი ბემუმი მდებარეობს ხულოს მუნიციპალიტეტში, ზ.დ. 1850-1900 მ-ის სიმაღლეზე. საქართველოში, ბემუმი თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით და სატრანსპორტო მისაწვდომობის თვალსაზრისით ერთ-ერთი გამორჩეული სამთო-კლიმატური კურორტია, რომელიც საკმაოდ დინამიურად ვითარდება, სადაც ტურისტული პროდუქციის მიწოდების ხარისხი თანდათანობით უმჯობესდება. ამასთან, კურორტის განვითარებას აფერხებს რიგი ფაქტორები, რომელთა იდენტიფიკაცია და პრევენციული ღონისძიებების გატარება კიდევ უფრო სრულყოფს მის განვითარებას და ხელს შეუწყობს ტურისტული ნაკადების განუხრელ ზრდას.

კურორტის დასახასიათებლად უწინარესად საჭიროა არსებული ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსის შეფასება. უნდა ითქვას, რომ კურორტი ბემუმი მდებარეობს კლიმატგამყოფ ზონაში, რომლისთვისაც ზაფხულის პერიოდში დამახასიათებელია სუფთა და გამჭვირვალე ჰაერი, კომფორტული თერმული პირობები, ჰაერის დაბალი შეფარდებითი ტენიანობა და ნაკლები ნალექი. ამასთან, არსებული ლამაზი ბუნებრივი ლანდშაფტები და ღია ჰორიზონტი მთის კურორტისთვის საუკეთესო მახასიათებლებით გამოირჩევა. საზოგადოდ, კურორტის სტატუსი და ადგილი საკურორტო მეურნეობაში ტურისტთა რაოდენობით განისაზღვრება. კურორტი ბემუმი ბოლო წლებამდე, ძირითადად, რეგიონის მოსახლეობას ემსახურებოდა, მაგრამ უკანასკნელ წლებში მისი საერთაშორისო მნიშვნელობა თანდათანობით იზრდება, რაც ტურისტთა დინამიკაში აისახება. თუ 2000 წლისთვის ტურისტთა საშუალო რაოდენობა 3500 არ აღემატებოდა, 2022 წლისთვის მათი რაოდენობა დაახლოებით 7000-მდე გაიზარდა. იმისათვის, რომ გავარკვიოთ კვლევის ძირითადი მიზანი, უწინარესად საჭიროა კურორტის გამტარობის პოტენციალის დადგენა, რომელიც

სამ ძირითადი სახით შეიძლება იქნეს განხილული: ეკოლოგიური გამტარობის პოტენციალი, ტურიზმის სოციალური გამტარობის პოტენციალი და ადგილობრივი სოციალური გამტარობის პოტენციალი.

ეკოლოგიური გამტარობის პოტენციალი ეს არის ობიექტის ან ტერიტორიის ვიზიტის დონე, რომლის გადაჭარბებაც ხშირად არასასურველ ეკოლოგიურ შედეგებამდე მიყვარს. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს, როგორც ტურისტების მოქმედება, ასევე ტურიზმის მომსახურე ინფრასტრუქტურის ფუნქციონირება [ბირჟაკოვი, 2012]. ეკოლოგიური გამტარობის პოტენციალის გასარკვევად, უწინარესად საჭიროა ტურისტთა და განთავსების ადგილების რაოდენობის დინამიკის დადგენა. ბემუმში ტურისტთა რაოდენობა ბოლო წლების განმავლობაში დიდად არ შეცვლილა, რადგან კურორტი ძირითადად ემსახურება აჭარის რეგიონის მოსახლეობას, თუმცა შეინიშნება საერთაშორისო ტურისტების ზრდის ტენდენციებიც. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმის დეპარტამენტის, კურორტის ადმინისტრაციისა და ჩვენს მიერ ჩატარებული გამოკვლევის საფუძველზე კურორტზე 2022 წლისთვის 6850 ტურისტი ისვენებდა. კურორტის ტურისტული სეზონი 15 ივლისიდან 15 სექტემბრამდე, 90 დღე გრძელდება. ამ ხნის განმავლობაში საშუალოდ ყოველდღიური დატვირთვა 76 ტურისტია, მაგრამ კურორტზე ტურისტების რაოდენობა სეზონის განმავლობაში არათანაბრად განაწილებულია. კერძოდ, ტურისტების დიდი ნაწილი, 70% აგვისტოს თვეზე, ხოლო აგვისტოს თვეში 50% თვის პირველ კვირაზე მოდის, როცა ამ დროს სახალხო დღესასწაული „შუამთობა“ ტარდება. საკითხის დეტალური შესწავლისთვის უწინარესად საჭიროა გარკვეული იქნას კურორტის განთავსების ადგილების და ტურისტთა რაოდენობის შესაბამისობა. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ კურორტის განთავსების სისტემა წარმოდგენილია 1500 კერძო სახლის, 3 სასტუმროსა და 32 კოტეჯისგან, რომელთა საერთო სიმძლავრე დაახლოებით 7750 საწოლს შეადგენს. გამოდის, რომ კურორტს ყოველდღიურად საშუალოდ 7750 ტურისტის მიღება შეუძლია, როცა სეზონის განმავლობაში კურორტზე ტურისტთა საშუალო დღიური რაოდენობა 76-ს შეადგენს, ანუ საშუალო დატვირთვა 1%-მდეა. ფაქტობრივად კურორტის დატვირთვა მინიმალურია, მაგრამ სეზონის განმავლობაში ეს მაჩვენებელი რადიკალურად განსხვავებულია. ყველაზე მეტი ტურისტი აგვისტოს პირველ კვირაზე მოდის და ამ დროს ტურისტების საშუალო რაოდენობა 2345-ია, ანუ საშუალო დატვირთვა 30,3%-მდე იზრდება. მართალია, კურორტის მაქსიმალური დატვირთვა პიკის პერიოდში არ აღემატება ზღვრული დატვირთვის 1/3 ნაწილს, მაგრამ კურორტის პიკის პერიოდში გარკვეული დისკომფორტი შეინიშნება. კერძოდ, ადგილი აქვს ტერიტორიის ნარჩენებით დაბინძურებას, მაღალია ხმაური, მიმდინარეობს მწვანე საფარის გათელვა, იზრდება ავტოტრანსპორტის გამონაბოლქვით ჰაერის დაბინძურება და სხვა. არსებულ მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძაფრებს ის გარემოება, რომ პიკის პერიოდში ყოველდღიურად კურორტს სტუმრობს და კურორტის ინფრასტრუქტურით სარგებლობს 1200-1500 ვიზიტორი. მართალია კურორტის ეკოლოგიური მდგომარეობა საგანგაშო არ არის, მაგრამ არსებული პრობლემების კუთხით ქმედითი ღონისძიებების გატარება აუცილებელია.

გამტარობის პოტენციალის მეორე სახეობა არის ტურიზმის სოციალური გამტარო-

ბა, რაც არის ვიზიტის დონე, რომლის გადაჭარბებაც მივყავართ მოგზაურების შთაბეჭდილებების გაუარესებამდე [ბირჟაკოვი, 2012]. ამ კუთხით კურორტზე პრობლემები თითქმის არ არსებობს, რადგან ძალზე დაბალია კურორტის ყოველდღიური დატვირთვა. საკითხის დეტალური გარკვევისთვის ჩვენს მიერ ჩატარებულ იქნა სოციოლოგიური გამოკითხვა. გამოიკითხა 84 რესპოდენტი, რომლებსაც დაესვათ კითხვა: ტურისტთა რაოდენობა გიქმნით დისკომფორტს - კი თუ არა? 84 რესპოდენტიდან 79-მა, ანუ 94%-მა დააფიქსირა არა. გამოდის, რომ ტურიზმის სოციალური გამტარობის კუთხით კურორტზე პრობლემა თითქმის არ არსებობს.

საკითხის სრული შესწავლისთვის საჭიროა გავარკვიოთ ტურისტთა გამტარობის პოტენციალის მესამე სახეობა - ადგილობრივი სოციალური გამტარობის პოტენციალი, რომელიც გულისხმობს მონახულების ხარისხს, რომელსაც მივყავართ როგორც ადგილობრივი კულტურის ნეგატიურ შედეგებთან, ასევე ადგილობრივ მოსახლეობასა და ტურისტებს შორის ურთიერთობების გაუარესებამე [ბირჟაკოვი, 2012]. ამ კუთხით კურორტზე ფაქტობრივად პრობლემა არ არსებობს, რადგან თვით კურორტი სეზონურად ფუნქციონირებს და მუდმივი მოსახლეობა აქ არ ცხოვრობს. ამ მიმართებით შეიძლება ითქვას, რომ ფაქტობრივად კურორტზე ადგილობრივ და უცხოელ ტურისტებს შორის კომფლიქტი არასოდეს ყოფილა. უფრო მეტიც, 24 უცხოელი ტურისტის გამოკითხვის შედეგად, კითხვაზე კურორტს მეორედ ესტუმრები - კი თუ არა? დადებითი პასუხი იყო 18, ხოლო კითხვაზე, კურორტის შესახებ კარგ შთაბეჭდილებებს გაუზიარებთ თუ არა სხვას, დადებითი პასუხი იყო 21, ანუ 87,5%. ადგილობრივი მოსახლეობის გამოკითხვის შედეგად, კითხვაზე გსურთ თუ არა რომ კურორტზე ბევრი უცხოელი ტურისტი ისვენებდეს? 84 გამოკითხულიდან დადებითი პასუხი იყო 81, ანუ 96,4%. ადგილობრივი სოციალური გამტარობის პოტენციალის გარკვევითაც დგინდება, რომ კურორტის შემდგომი განვითარებისთვის კარგი პერსპექტივები არსებობს.

დასკვნა: კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ კურორტ ბეშუმის ტურისტთა ეკოლოგიური გამტარობის პოტენციალი საშუალოდ სეზონის განმავლობაში მხოლოდ 1 პროცენტითაა ათვისებული, ხოლო პიკის პერიოდში 31%-ს არ აღემატება. ტურისტთა სოციალური გამტარობის პოტენციალის გარკვევით დგინდება, რომ ტურისტთა რაოდენობა კურორტზე არ უქმნის დისკომფორტს, ხოლო ადგილობრივი სოციალური გამტარობის პოტენციალით ირკვევა, რომ ადგილობრივ და უცხოელ ტურისტებს შორის არ ასებობს არავითარი კომფლიქტური მდგომარეობა. გამომდინარე აქედან, შეიძლება ითქვას, რომ კურორტის განვითარებისთვის დიდი პერსპექტივები არსებობს. შესაბამისად, კურორტის შემდგომი განვითარება ბევრად იქნება დამოკიდებული მთიან აჭარაში ტურიზმის სწორი მარკეტინგის და მენეჯმენტის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე.

ლიტერატურა:

1. ბახტაძე ა. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის რეკრეაციული სექტორის ლოჯისტიკური უზრუნველყოფის ასპექტები. ავტორეფერატი. თბილისი, 2019.
2. ბერიძე თ. (2016). ტურისტული საქმიანობის სახელმწიფო მარეგულირებელი მექანიზმე-

- ბისა და რეგიონული ტურიზმის განვითარების სრულყოფის საკითხები. ავტორეფერატი. ბათუმი;
3. ბირჟაკოვი მ. ტურიზმის თეორია. თბილისი, 2016.
 4. პავლიაშვილი ნ. საქართველოს რეკრეაციული რესურსების ათვისების რეგიონული სხვაობები. წიგნში „რეგიონული გეოგრაფია“. თბილისი, 1991.
 5. Dornier, R., Mauri, C. Overview: Tourism sustainability in the Alpine region: The major trends and challenges. *Worldw. Hosp.Tour. Themes*, 2018, 10, 136–139.
 6. Milijic, S., Micic, S., Maksin, M. Retrospective of and prospects for the development and strategic planning of tourism in the mountain regions of Serbia. *Spatium (Belgrade)*. 2017, (37), 42-48.
 7. Milicevic, S.; Boskovic, N.; Lakicevic, M. Sustainable tourism development in mountain areas in Sumadija and Western Serbia. *J. Mt. Sci.* 2021, 18, pp.735–748.
 8. Putkaradze, M., Abuseridze, G. The Impact of Tourism on Business Development in Mountain Regions: A Case Study. *International Journal of Economics and Business Administration*. 2019, Volume VII, Issue 3, pp 70-83.
 9. Putkaradze, M., Michalski, T., Abuselidze, G. Tourism and Recreational Resources Usage Perspectives Through According to Mountainous Adjara S Example. *Journal Economics and Management*. 2022, Volume: XIX, 2, pp. 27-39.
 10. Richins, H. (2016). Experience provision in mountain tourism: overview, contextual development and emphasis. In H. Richins, & J. Hull (Eds.), *Mountain tourism: experiences, communities, environments and sustainable futures*. 2016, pp. 13-24.
 11. Salukvadze, G., Gugushvili, T., & Salukvadze, J. Spatial peculiarities of local tourism supply chains in high-mountainous Georgia: Challenges and Perspectives. *European Journal of Geography*. 2019, 10(3), pp. 173-188;

Touristic transition potential and related ecological issues of Beshumi resort

M. Putkaradze, L. Putkaradze

Summary

Rational usage of natural resources bears essential importance in enhancement of social-economic level of mountainous regions worldwide. Coming out of this, assimilation of touristic and recreational resources represents one of directions for sustainable development of mountain regions of Georgia, but there are number of problems associated to its application. In line with this, touristic transition potential and related ecological issues of Beshumi resort are studied. There are established the originalities of resort's touristic dynamics during the season and its conformity to existing infrastructure. There are found out ecological issues related to natural management and resort's further development perspectives are set. The study conducted would have cognitive and applicable importance as well in increase of welfare of mountainous Adjara's population and evaluation of ecological condition.

Keyword: recreation, resort, resource, tourist, ecology